

bert; la línia dels *Castellcir* es va extingir el 1348; el 1363, el rei va vendre la jurisdicció i el terme de *Castellcir* a Gilabert de Centelles. Moltes més dades de *Castellcir*, des de 1553 i en els Ss. XVII i XVIII, tretes dels fogatges i de la Consueta parroquial (pp. 113-4).⁵ I és la forma que des del S. XIV ha restat única.

L'ETIM. de A) és clara. El NP CYRUS, en genitiu: CASTELLUM CYRI 'Castell de Cirus', evidentment nom d'un antic possessor, o del de Sant Cir. No sabem si en temps visigòtics o carolingis no n'estigué advocada a St. Cir l'esgl. o alguna altra capella. *Sant Cyrus*, en efecte, bisbe de Cartago (festa el 15 de juliol) i *sant Cyrus* màrtir a Roma (festa el 31 de gener).¹ Que n'hi ha hagut gran devoció a les terres veïnes, ho mostra ja la toponímia: compto 42 pobles *Saint Cyr* a França; 3 a Provença (*Saint-Cyr-sur-Mer*, en el Var etc.); 1 al Llenguadoc; 4 en el territori francoprovençal; 5 en el Llemosí, i dos a l'Alvèrnia als quals afegirem la capella de *Saint-Cyr*, en el te. de St. Georges, de la qual dóna notícia històrica Amé (*Dict. Topogr. du Cantal*);²⁰ i altres 27 en el domini francès. Entre ells el que fou sèu d'un fort centre residencial i religiós, que fa paper tan gran en temps de Lluís XIV i des dels Ss. XVI-XVII en la pugna entre jesuïtes, jansenistes etc. No estrany tampoc a Espanya. En el P. Val. Cañadas de *Don Cirio*, veïnat de 29 edificis i 100 habitants a 12 k.7 de Monòver (GGRV, Al., p. 979).

B) 1196: «--- in *Centellis*, in *Tona* --- in *Castro Cirvio* et *Castro Terciolo* ---» (Kehr, *Papsturk*, p. 572);³⁰ i en els docs. I i III de les llistes Pladevall (n.º 78). Encara que no tinc els docs. a la vista, si entenc bé les notes de l'obra del savi amic sobre Castellterçol, Pladevall cita *Castellcirvi* l'a. 1070 i *Castellcirvio* el 1014 i el 1032 (pp. 112, 111).

L'església del nostre poble ja esmentada en l'Acte de Consagració de la de Sta. M. de Moïà, a la qual el bisbe uneix les de S. F. d. *Rodors*, S. P. de *Ferrerons*, St. L. de *Sala*, S. P. de *Marjà* i una de St. Andreu, que deu ser la de Castellcir (si bé aquest nom no hi consta). I es menciona ja en un doc. de 922 o 923, però aquí és amb el nom de «castell de *Tenes*». Com ja veu Pladevall (p. 111) aquí s'ha de tractar d'un lloc diferent del de l'església i poble actuals, però encara dins el terme del modern municipi de Castellcir, situat cap a les fonts del riu Tenes (l'afluent ben conegut del Besòs, que hi desaigua a Paret del Vallès). Jo també vaig recollir allí el «penyater» anomenat *Roques de Tenes*.

Probablement seria en el Turó de *Vilacís*, 789 alt., abans habitat, car a dalt s'hi han trobat abundants⁵⁰ ruïnes, de caràcter molt antic (*opus spicatum*); o bé al peu del turó, on també n'hi ha; o bé designant-ho tot junt. D'allí davalla el que ell troba com Torrent i font de *Verriça*, ja en algun vell doc., i que jo ja tenia anotat com pda. de *las sårbarisås*. En fi, no gaire lluny d'allà, un altre lloc que em donaren com *les Xérvoles*.²

ETIM. Aquest conjunt de noms ens dóna la clau del nom B). *Vilacís* pot ser resultat regular de VILLIS CERVIIIS, que contret tot seguit en CERVIS es canvià en⁶⁰

Cirus per metafoia i perdé la vocal final com compensació de l'estructura feixuga d'un mot terminat en *rus*. Es tracta d'un dels molts locatius-ablatius plurals de la nostra toponímia: SILVĪS > *Silvs*, *Sils*, el poble central de La Selva, amb igual metafoia i la mateixa apòcope que en el nostre, VICINIĪS (> *Baines* (V. supra, s. v. *Baèn*); ECLES(I)IS > *Anglès* (V. s. v.), GARRICIS > *Garrius* (E.T.C. I, 50-51), CAUPONIS > *Copons* (de *caupona* 'hostalet'), CREPATIVIS > andorr. *Carbadius* (*Creb-*), tots ells plurals de femenins (no oblidant els de masculins, també amb metafoia, com *Banyuls*, BALNEOLIS).

Vilacirus reduït aviat a *Vilacirs*, avui s'ha simplificat en *Vilacís* (tal com *Llina(r)s*, *Castella(r)s* etc.); mentre que el nom del castell, de terminació masc. neutre CASTELLUM CERVIVM sofrí, de moment, menys apòcope (era en singular), i d'altra banda només el coneixem en la forma arcaica que ens donen els documents, *Castro-cirvio* o *Castro-(castell)-cirvi*. Tots aquests topònims menors, com *Cerver*, *Cerverisses* (cf. el Puig *Cerveris*, entre Núria i Camprodon, *EntreDL* II, 99), *Vila-cirus* (fins potser *Xérvoles*) junt amb el *Castro-cirvio* dels documents podien alludir a la caça de cervos que encara devien aparèixer de tard en tard, sobretot a les silvestres clotades de Sauva-Negra (al peu de Sta. Coloma Sasserra), de Marfà i sota el penyal de les Roques de *Tenes*.³

La col·locació precisa de A) ja la distingeix també Pladevall, on hi ha l'església de Sant Andreu de Castellcir, i hi hagué també el castell, anomenat des del principi *Castellcir*, «a l'extrem del penyal, en la part més abalmada, on hi ha St. Martí de la Roca», que ell troba clarament des de 1217 (p. 112), però també n'he documentat supra el nom de l'església, inequívoc, des del S. XII; i si no ens consta aquest nom abans, és perquè ja hem vist que en el doc. de 938 el bisbe no cura d'anomenar-la més que pel seu advocat Sant Andreu.

Però és clar que entre dos noms com *Castellum Ciri* i *Castell Cirvi*, tan semblants i situats en el mateix terme, era inevitable que tot seguit es produís confusió, i s'obliterés el record del *C. Cirvi*, no defensat pels ambiciosos senyors que duïen l'altre nom.

Si algú suggerís que la forma *Castellcir* vingui de *Castellcervio*, no vacillarà a rebutjar-li-ho qui sàpiga fonètica històrica catalana. El resultat de CERVIVM no podia ser sinó el de *nervi* NERVIVM, *estalvi*, < bascoromànic ESTALBIU; o bé *-cirvi* amb metafoia, però sempre *-vi*; i si partim de CERVUS només podríem esperar *cervo* (*LleuresC*, 200-1), màxim *cerf (com en la variant excepcional *serf* SERVUS). De cap manera no es podia perdre aquest grup *-rv* ni *-rf*. Ja el fet que *Castellcir* es pronuncia *-sí* sense *-r*, mostra que es parteix d'un CASTELCIRI aglutinat ben aviat: polisíl·lab, on, per tant, s'havia d'emmurar la *-r*; cf. la *-r* conservada no solament quan hi havia hagut grup (*La Tor* < TURRE o *bèr* = *verd*) sinó també en els monosíl·labs amb *-R* simple (*pur*, *mar*, *cor*, *llir*).

Història etimològica complexa que recorda la de *Montitxelvo* que exposem en l'article dedicat a aquest